

7. SOSYALLEŞTİRİLMİŞ SAĞLIK HİZMETLERİ İÇİNDE
BİR BİRİM MODEL:
"ŞEHİR TİPİ SAĞLIK OCAĞI" ve ECZACILIK HİZMETLERİ

7.1. Sağlık Ocaklarında Hizmet

Sağlık Ocakları, sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinin temel birimidir. Sağlık ocaklarında, geleneksel hekimlik görüşünden farklı bir yaklaşımla hizmet verilmesi beklenir. Bu farklı görüşler şöyle özetlenebilir:

- a) Kişi, çevresiyle bir bütündür.
- b) Sağlık hizmeti, sağlık kurumuna başvuranlara değil gereksinimi olanlara götürülür.
- c) Yalnız hasta kişiye değil, sağlam kişiye de hizmet götürülür.
- d) Koruyucu, sağıltıcı ve esenlendirici hizmetler, korumaya öncelik taşımak koşuluyla, bir bütündür.
- e) Hastalık nedenleri yalnız biyolojik değil, ekonomik ve sosyaldır.
- f) En önemli hastalıklar, en sık görülen, en çok öldüren ve en çok sakat bırakan hastalıklardır.
- g) Hizmet çokyönlü ve bütünleştirilmiş olarak, çeşitli mesleklerden kişilerin eşgüdümlü çalışmasıyla oluşan bir ekip tarafından yürütülür.
- h) Hizmet, sürekli gözlemlere dayanan bir programlamayla yürütülür.

Bu ilkeler arasında, ekip anlayışı üzerinde özellikle durmak gerekiyor. Sağlık ocaklarında, aralarında ebe, sağlık memuru, hemşire, çevre sağlığı teknisyeni, tıbbi sekreter, şoför, hizmetli gibi çok farklı kişilerin bulunduğu ekip bölgesindeki her türlü sağlık hizmetinden sorumludur. Ekip, hekimin başkanlığı ve eşgüdümü ile çalışır. Sağlık ocağının götürdüğü hizmet, ana-çocuk sağlığı, nüfus planlaması, çevre sağlığı, sağlık eğitimi, hasta bakımı, bulaşıcı hastalıklarla savaş... gibi çok çeşitli konulardır. Yürütülen hizmet istatistiklerle değerlendirilir, sonuçlara göre yürütülecek hizmet planlanır, programlanır.

Sosyalleştirilmiş hizmetin nasıl yürütüleceği, 224 sayılı "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun"la 1961 yılında yasalaşmıştır. Daha ayrıntılı görev tanımları için hazırlanmış bir yönetmelik de, SSB'nin yayınları arasında 154 numarayla basılmıştır. Ancak her iki bölgede de, sağlık ocaklarında eczacının bulunması öngörülmediğinden, eczacıdan söz edilmemektedir.

Kırsal bölgede, 7-10 bin kişilik bir bölgeye bir sağlık ocağı kurulmaktadır. 5-10 sağlık ocağının birarada bir sağlık grubu başkanlığına bağlanması da önerilmiştir. Ancak, bu bölge başkanlığı kademesi üniversitelerin araştırma bölgeleri dışında gerçekleştirilememiş, sağlık ocakları

doğrudan il sağlık müdürlüklerine bağlanmıştır. Kırsal bölgede, bölge başkanlığı uygulaması içinde, bir sağlık bölgesinde iki eczacının görevlendirilmesinin yeterli olacağı düşünülebilir. Bu eczacılardan bir tanesi bölge hastanesinde görev yapacak, ikincisi ise sağlık ocaklarının gezici eczacısı olacaktır.

Şehirsel ve yarı-şehirsel bölgede ise, sorunlar oldukça farklıdır. Üstelik bu bölgelerde sağlık ocaklarına eczacı atanmasına başlanmış durumdadır. Bu nedenle, "şehirsel ve yarı-şehirsel bölgede her sağlık ocağında bir eczacı bulunması gerekli mi?" sorusunu bu raporun amacı dışında düşünüp, şehir tipi ocakta eczacının yapabileceklerini tartışmak gerekiyor.

7.2. Şehir Tipi Sağlık Ocağında Eczacı

Şehir tipi bir sağlık ocağında görev alan eczacı, herşeyden önce orada yürütülmekte olan ekip hizmeti ile bütünleşmelidir. Bu bütünleşme, eczacının yapacağı her görevin ocak hizmetleri bütününe bir parçası olarak algılanmasıyla kolaylaşabilir. Ocağın temel amacı sorumlu olduğu bölgede sağlık düzeyini yükseltmek olduğuna göre, yeni düzenleme de bu temel amaca uygun olmak zorundadır.

Bu bütünlük içinde eczacının yapabileceği işler uzun bir liste oluşturmaktadır. Ancak bu listenin bir öneri, bir taslak olduğu gözönüne alınmalıdır. Zaman içinde, uygulama ile, bu görev başlıklarından kimilerinin gerçekçi olmadığı ortaya çıkabilir. Olabildiğince geniş tutulmaya çalışılan bir görev listesi onbir ana başlık altında düzenlenebilir:

a) Ana-Çocuk Sağlığı/Aile Planlaması Hizmetleri

- Gebelere hekimin önerdiği ilaçların dağıtımını sağlamak, kullanımını anlatmak, kullanımını denetlemek;
- Lohusalıkta lohusalık hijyenini anlatmak, kullanılması gerekli ilaçların kullanımını anlatmak, kullanımını denetlemek;
- Genç anneleri, çocuklarına vermeleri ve vermemeleleri gerekli ilaçlar konusunda eğitmek;
- Nüfus planlaması konusunda gereksinimi olanları eğitmek;
- Ocağın gereksinimi olan RIA, oral kontraseptif, prezervatif gibi araç ve ilaçların ocakta bulundurulması, azaldıkça temini, reçete karşılığı dağıtımını, kullanacak kişiye tarif edilmesi.

b) Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş

- Ocağın gereksinimi olan aşı miktarının halk sağlığı hemşiresi ve ebelerle birlikte saptanması, her ay aşı isteği yapılması;
- Ocakta bulunan aşılarda uygun koşullarda saklanmasını sağlamak, gereksiz harcamaları önlemek;
- Sıtma ile savaşta kullanılacak püskürtme ilaçlarının sağlanması, doğru ve etkin kullanılabilmesi için dozları ayarlamak;
- Verem ile savaşta verem hastalarının ilaçlarını sağlamak, ilaçlarını düzgün alıp almadıklarını izlemek;
- Frengi ve lepra ile savaşta gerekli ilaçların sağlanması, kullanılmalarını izlemek;
- Trahomla savaşta gerekli ilaçları sağlamak, uygulayacak personele kullanılışını anlatmak, gerektiğinde uygulamak;
- Bölgede görülebilecek bir salgın için ocağın ilaç gereksinimini hazır bulundurmak.

c) Çevre Sağlığı Hizmetleri

- Gerektiğinde, besinle ilgili işyerlerinden laboratuvara göndermek için besin örneği almak;
- Başta eczaneler olmak üzere, ilaçla ilgili yerleri denetlemek

d) Sağlık Eğitimi Çalışmaları

- Halkın sağlık düzeyini yükseltmek için yapılan öteki hizmetler sırasında, halkın gereksinimine göre gerekli bilgileri vermek;
- Okul gibi örgütlü topluluklara önceden saptanmış konularda eğitim yapmak.

e) Kurumlarda Sağlık Hizmetleri

- Okul, kışla, işyeri gibi organize kurumlarda ilk yardım için gerekli acil ilaç dolabı hazırlamak;
- Kurumlarda ilaç tüketimi, ilk yardım ve benzeri konularda sağlık eğitimi yapmak.

f) Hasta Bakımı Hizmetleri

- Çevre eczanelerde hangi preparatların bulunduğunu izlemek, bu konuda eczane eczacılarını uyarmak, hekimlere bilgi vermek;

— Bazı basit ilaçları (oral rehidratasyon sıvısı, şature potasyum iyodür, kalsiyum laktat... gibi) sağlık ocağında ambalajlayıp reçeteyelemek;

- Ocakta dağıtımı yapılan ilaçları reçeteyelemek;
- Hastalara, önerilen ilaçların nasıl kullanılacağını anlatmak;
- Belli bir süre ocağa enjeksiyon için gelmesi gereken hastaların (örneğin, bronkopnömonide yapılacak penisilin tedavisi gibi) tedavileri için gelip gelmediklerini izlemek;
- Gerekliğinde evlere giderek, hastaların ilaç kullanmalarını denetlemek;
- Ocak hekimiyle işbirliği yaparak, bölgedeki eczaneleri denetlemek.

g) Laboratuvar Hizmetleri

- Sağlık ocağında laboratuvar hizmetlerinin örgütlenmesi;
- Hekimin gerek gördüğü hastalarda, hemoglobın, basit idrar, sedimentasyon, beyaz küre sayımı, periferik yayma, gram boyaması gibi birincil basamakta yapılabilecek laboratuvar incelemelerini yapmak;
- Bölge halk sağlığı laboratuvarına gitmesi gereken serolojik test, kültür gibi materyalleri göndermek;
- Laboratuvarda kullanılan boya, lam, lamel gibi malzemenin tamamlanmasını sağlamak;
- Yapılan laboratuvar hizmetlerinin kayıt ve istatistiklerini tutmak, aylık olarak tıbbi sekretere teslim etmek.

h) Acil Yardım Hizmetleri

- Ocakta kullanılmak üzere bir acil yardım dolabı, köy ve mahalle gezileri için acil yardım çantası, ocak taşıdı için acil yardım kutusu hazırlamak;
- Acil kullanılacak ilaçları reçete karşılığı vermek;
- Acil dolap, acil çanta ve acil kutudaki ilaç ve malzemeleri eksil-dikçe tamamlamak.

i) İlaç Dağıtım İşleri

- İlaç ayniyatlarını, ilaç defterini, ilaçla ilgili her türlü kaydı tutmak;
- Hizmette kullanılacak ilaçları (Novalgın ampul, Methergin ampul gibi) hekimin yönerge ve reçetelerine göre personele dağıtmak;
- Verem, frengi, lepra, trahom gibi sürekli tedavi gerektiren hasta-

liklarda hastalara ilaç sağlamak;

- Ocakta ilk yardım ve pansumanda kullanılan ilaçları ayda bir ilaç harcama defterine işlemek,
- Ocakta bulunan ilaçlardan süreli olanların harcamalarını izleyip, süreleri bitmeden hekimi uyarmak;
- Eczane bulunmayan yerlerde, ücretle satılacak ilaç işlerini düzenlemek.

j) İlaçların Saklanması

- Ocakta bulunan ilaçların uygun koşullarda saklanmasını sağlamak;
- Taşınacak ilaçların uygun koşullarda taşınmasını sağlamak;
- İlaçla ilgili görevi olan personele ilaçlar için uygun olan koşulları anlatmak, ilaçların doğru uygulanması için eğitim yapmak.

k) İstatistik İşleri

- Yapılan her işi günü gününe kaydetmek, aylık ve gerektiğinde haftalık çalışma çizelgeleri düzenlemek;
- Bir sonraki ayın çalışmalarını planlamak, öteki sağlık çalışanlarıyla ortak programlar düzenlemek.

Bu görevlerden hangilerinin bulunulan sağlık ocağı için öncelik taşıdığına ocak hekimi, öteki ocak çalışanları ve bölge başkanlığı ile birlikte karar verilir. Önceliklerin seçiminde, bölgedeki en önemli sağlık sorunlarının neler olduğuna dikkat edilmelidir.